

Besöksresa till Khartoum den 4-7 april 2016

Bakgrund

Under besöksresa till Khartoum den 4-7 april hade jag samtal med bl.a. chefen (kommissionären) för CoR (Commissioner of Refugees, den sudanesiska flyktingmyndigheten), UNHCR, IOM och europeiska diplomater (Schweiz, Nederländerna, Italien och Storbritannien). Vid samtalen deltog också personal från Sveriges ambassad i Khartoum. Fokus för samtalen var situationen för framför allt eritreanska flyktingar, men frågor kopplade till migrationsrutten och utvecklingen i Darfur berördes också. Informationsläget i Sudan framstår som besvärligt, och i vissa delar gavs motstridiga uppgifter från olika interlokutörer. Innehållet bör ses i ljuset av dessa omständigheter.

Den allmänna situationen för eritreanska flyktingar i Sudan

Sudan har huserat flyktingar från Eritrea under lång tid, och hyser nu flera generationer flyktingar i lägren i Kassala-regionen i östra Sudan. Fler än 1 000 eritreanska flyktingar registreras hos UNHCR i Kassala varje månad, och cirka 80 procent av dessa avviker från flyktinglägren inom två månader från ankomsten till Sudan – inte sällan innan de har beviljats flyktingstatus. Utöver detta finns ett betydande mörkertal av flyktingar som aldrig kommer i kontakt med UNHCR eller myndigheterna. Enligt sudanesiska myndigheters uppskattningar blir cirka en tredjedel av flyktingarna registrerade. Unga män är alltså överrepresenterade hos den eritreanska flyktinggruppen. Därutöver har ett stort och ökande antal barn utan vårdnadshavare noterats, och också ett tilltagande antal flickor och unga kvinnor. Den bestående bilden är att majoriteten av flyktingarna som ankommer till Sudan har för avsikt att resa vidare mot Europa – inte sällan via Khartoum. Vissa stannar i Sudan i bara några timmar, men många har inte råd att lämna landet så fort.

Flyktinglägren i Kassala, östra Sudan

Utgångspunkten är att eritreanska flyktingar ska vistas i lägren och rörelsefriheten är kraftigt inskränkt. UNHCR förespråkar rörelsefrihet och lagliga möjligheter att leva i städer, men det är endast en mycket liten grupp flyktingar, framför allt de som är särskilt välutbildade eller har särskilda kunskaper eller som har speciella medicinska behov, som kan få tillåtelse att leva i Khartoum.

Många av flyktingarna kommer från urbana områden i Eritrea, vilket medför särskilda svårigheter för dem att leva i lägren i östra Sudan. Avsevärt fokus från bl.a. givare på situationerna i Darfur och Sydsudan har föranlett att förhållandena i Kassala, i vart fall

tidigare, har fallit i skymundan. Möjligheterna till arbete och egen försörjning är mycket små, och tillgången till mat, vatten, utbildning och sjukvård är begränsad. I huvudsak ges utbildning på arabiska och med sudanesisk läroplan, medan många av de nyanlända flyktingarna kommer från det eritreanska höglandet och talar tigrinja, vilket ger upphov stora anpassningssvårigheter för barnen. UNHCR verkar aktivt för att lärare stannar i skolorna och läkarna fortsätter att arbeta inom vården i regionen. Om fler flyktingar stannade i lägren finns en hög risk för att trycket på faciliteterna bli större och svårhanterligt.

När det gäller registreringsförfarandet inleds processen ofta med att flyktingar som korsat gränsen från Eritrea, enligt uppgift av säkerhetsskäl, transporteras i lastbilar från gränsområdena. Det finns bl.a. mottagningscenter i gränsområdena (Hamdayet, Gergef och Shalaloub) transit-center i Wad Sharifey (Kassala) och Toker (Port Sudan), mottagningsområde (Shagarab, flyktingläger) och mindre mottagningscenter (Girba och Gedaref). Registrering, screening och flyktingstatusbedömning (*Refugee status determination*, så kallade RSD-intervjuer) görs i princip i Shagarab med bl.a. säkerhetstjänstens (NISS) inblandning. Flyktingstatusbedömning sker vanligtvis inom en månad från screening. Efter screening, inhämtande av biometriska data och flyktingstatusbedömning sker överflyttning till läger.

Säkerhetssituationen i lägren förefaller ha förbättrats, men är fortsatt svår. Kidnappningar, utpressning och människohandel där större summor avkrävs anhöriga i bl.a. Europa förekommer. De flyktingar som är välbeställda eller har familjemedlemmar eller andra kontakter utomlands är särskilt utsatta. UNHCR har verkat för förhöjd säkerhet när det gäller transporter i och runt Kassala. Det förekom anekdotisk information om att eritreanska gränsvakter hade blivit mer offensiva och inte sällan avlossade skott mot de människosmugglare (framför allt bilar) som hämtar upp flyktingar på den sudanesiska sidan.

Khartoum

Khartoum är alltså en central hubb för vidare resor från Sudan mot Europa. Det är mycket vanligt att eritreanska flyktingar väljer att resa till Khartoum istället för att stanna i lägren i östra Sudan, ofta för att arbeta och tjäna in pengar för nästa etapp på resan mot Europa och i förekommande fall för att bosätta sig under en längre tid. Det finns ett stort antal eritreanska flyktingar i framför allt tre områden i Khartoum - Al Sahafa, Al-Jerif och Al-Deim - och ett stort antal eritreanska och etiopiska medborgare arbetar inom olika serviceyrken i huvudstaden. De flyktingar som vistas i huvudstaden löper ständigt risk för att utsättas för trakasserier av olika slag och/eller frihetsberövanden och har begränsad tillgång till bl.a. vård och utbildning. Enligt flera källor sker regelbundna razzior i syfte att finna migranter och flyktingar som vistas olagligt i Khartoum. Vissa menar att

aktiviteten är särskilt hög i februari – mars, och det sägs också att risken för att frihetsberövas eller avkrävas böter är särskilt hög under ramadan. Under besöket gavs motstridiga uppgifter om huruvida situationen för (eritreanska) flyktingar i huvudstaden hade förvärrats den senaste tiden eller inte. Trots att det finns en beständig risk för att frihetsberövas förefaller det vara relativt ovanligt att de urbana flyktingarna återsänds till lägren i Kassala.

Det finns ett relativt välorganiserat etiopiskt nätverk i huvudstaden, och ett mycket löst sammansatt eritreanskt nätverk. IOM bjuder med viss regelbundenhet in flyktingar till sitt nyöppnade *Migrant Resource and Response Center* i Khartoum för informationsträffar om farorna som resorna mot medelhavet och vidare är förenade med. Vid centret ges också visst psykosocialt stöd, rättslig rådgivning och mycket basal hälsovård. Antalet besökare var initialt mycket litet, men är nu på uppgång.

Det förekommer skiftande uppgifter om olika typer av identitetskort som kan fås i huvudstaden. De så kallade *CoR-korten* (som ger ett relativt gott skydd mot trakasserier och frihetsberövanden) upplevs som svåra (och enligt uppgift på senare tid ännu svårare) och dyra (och på senare tid ännu dyrare) att få utfärdade i Khartoum. Detta kort är bl.a. nödvändigt för att kunna lämna Sudan lagligt (t.ex. genom vidarebosättning). Det cirkulerar uppgifter om att kostnaderna för korten kan ändras plötsligt. Därutöver är det möjligt att få särskilda kort för utlänningar av Polismyndigheten i Khartoum eller av lokala polismyndigheter i Khartoum. Dessa har sex månaders giltighetstid och kan inte förnyas. Det förekommer att lokal polis förstör flyktingarnas identitetskort och avkräver dem avgifter för nya kort eller böter för olaglig vistelse i huvudstaden.

UNHCR har en strategi för urbana flyktingar, som bl.a. inkluderar försörjning (för att urbana flyktingar inte ska belasta det sudanesiska socialförsäkringssystemet), men denna är inte godkänd av sudanesiska myndigheter. RSD sker däremot i Khartoum sedan 2014, med myndigheternas goda minne, vilket kan reducera risken för frihetsberövanden och trakasserier något.

Vidareflyttningar från Sudan, migrationsrutter och något om situationen i Darfur

Cirka 80 procent av de registrerade eritreanska flyktingarna avviker från flyktinglägren inom två månader från ankomsten till Sudan. Dongola har varit, och förefaller fortfarande vara, en plats där migranter samlas tills man är tillräckligt många till antalet för att fortsätta resan mot Europa. Området kring Dongola är enligt vissa, för stunden, noggrant bevakat av anti-trafficking-polis och det förekommer razzior mot uppsamlingsplatser, med påföljande återsändande till flyktinglägren eller Khartoum. En begynnande preferens för att resa via Grekland framför Italien har noterats, och också användandet av rutten via Egypten - via Port Sudan, Halaib, Kairo och Alexandria. Det spekuleras i att

stridigheterna i Libyen har inverkat på val av resväg, men uppgifter om huruvida förhöjd medvetenhet om Daeshs närvaro i Libyen har påverkat kristna eritreanska och etiopiska flyktingars resande varierar. Smuggling- och traffickingverksamheten har tilltagit i Darfur, och enligt flera källor väljer allt fler att resa genom Darfur och Tchad in i Libyen – också västafrikanska migranter. IOM har för avsikt att identifiera ett antal platser i Darfur som migranter passerar och sända genomföra intervjuer för att kartlägga eventuella nya rutter.

Det rapporterades bl.a. om att eritreanska flyktingar som hade vistats under lång tid, i vissa fall i decennier, nu övervägde att lämna lägren för att resa mot medelhavet och vidare. Enligt anekdotisk information – inte empiriska data – hade vissa grupper som befunnit sig i utdragna flyktingsituationer i Darfur också påbörjat rörelser ifrån Sudan och inte sällan mot Europa. Antalet asylsökande från Sudan har ökat i Europa. Sannolikheten för att de pågående stridigheterna i t.ex. Jebel Marra skulle ge upphov till migration från Sudan av större omfattning bedömdes vara betydligt lägre än att internflyktingar – i utdragna flyktingssituationer – skulle välja att försöka lämna landet. Diskussionerna kring nedläggning av flyktingläger för internflyktingar i Darfur bidrog till denna bedömning.

UNHCR har bara begränsat tillträde till Darfur, vilket bl.a. medför stora svårigheter att få till stånd stöd till internflyktingar. OCHA och WFP har visst tillträde. Flera flyktingar anländer till Darfur från Sydsudan, sannolikt pga. det allvariga läget när det gäller bl.a. livsmedelsförsörjning i Sydsudan.

Avslutande kommentarer

Eritreanska flyktingar kommer alltså i stora antal till Sudan, och en stor majoritet med föresatsen att – så småningom - resa vidare från Sudan. Med hänsyn till bl.a. förhållandena i lägren, den begränsade rörelsefriheten och möjligheterna till egen försörjning m.m., framstår det som osannolikt att eritreanska flyktingar i större utsträckning skulle välja att kvarstanna i Sudan permanent eller under längre perioder. Det fanns inga särskilda tecken på att flyktingarna nu uppehöll sig under längre perioder i Sudan. Det hade ryktats om att vissa eritreanska flyktingar i Kassala hade fått sudanesiskt medborgarskap, men dessa uppgifter var helt obekräftade. Rykten om att man kunde ”köpa” vidarebosättningsplatser förekom också.

De viktigaste motiven för att lämna Eritrea består (framför allt militärtjänstgöringen och de begränsade möjligheterna till egen försörjning), och utsikterna för att den politiska och ekonomiska situationen i landet skulle förbättras inom en överskådlig framtid framstår som obetydliga. Den dominerande uppfattningen är att antalet *refoulements* har minskat

de senaste åren, men att de fortfarande inträffar t.ex. i samband med razzior eller högnivåbesök till eller från Eritrea.

Sudanesiska myndigheter hade noterat ett tilltagande antal eritreanska flyktingar som korsade gränsen från Etiopien till Sudan, och uttryckte oro med anledning av denna utveckling. Man ställde sig bl.a. frågan om händelseutvecklingen var politiskt motiverad, t.ex. arrangerad av oppositionella grupper. Samtidigt har i Etiopien cirkulerat uppgifter om att etiopiska myndigheter sedan en tid tillbaka utfärdat så kallade *pass permits* till eritreanska flyktingar som uppger sig vilja resa vidare från Etiopien. Dessa *pass permits* möjliggör laglig resa från flyktinglägren i t.ex. Tigray-regionen i norra Etiopien till gränsområdena mot Sudan. Syftet med utfärdandet av sådana tillstånd sägs framför allt vara att inskränka människosmugglarnas betydelse i samband med resorna.

Intrycket var att sudanesiska myndigheter nu återsände påträffade eritreanska flyktingar som vistats i Etiopien dit. En källa rapporterade om ett fall där åtta eritreanska flyktingar som kom via Etiopien till Sudan hade återsänts till Eritrea. Andra källor kunde inte bekräfta detta och menade att det var mindre troligt att detta skulle ha ägt rum. Utvecklingen har gett upphov till diskussioner mellan Sudan och Etiopien om att ingå överenskommelse om återsändande från Sudan till Etiopien i sådana fall då eritreanska flyktingar reser in i Sudan från Etiopien.

Sudanesiska myndigheter upplyste om att det nu finns 106 000 syriska medborgare (som i praktiken inte betraktas som flyktingar) i Sudan. Syriska, och också jemenitiska medborgare, får betydligt förmånligare behandling än andra länders medborgare som kommer till Sudan för att få skydd (de får bl.a. möjlighet att arbeta). Eftersom det inte finns något krav på innehav av visum för att syriska medborgare ska få resa till Sudan, kombinerat med de avsevärda och till synes tilltagande svårigheterna för syriska medborgare att resa (lagligt) till grannländerna, framstår Sudan som ett allt mer attraktivt resmål. Att fler syriska medborgare skulle välja att resa mot Europa via Sudan ter sig mot denna bakgrund inte alldeles osannolikt.